

Roman ve Roman Olmayan Annelerin Ebeveynlik Stilleri ile Çocukların Saldırganlık Davranışları Arasındaki İlişki

Sema BÜYÜKTAŞKAPU SOYDAN¹ Devlet ALAKOÇ PİRİR² Şebnem ACAR³

Özet

Amaç: Roman ve Roman olmayan annelerin ebeveynlik stilleri ile çocukların saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma, tekil ve ilişkisel tarama modellerinden yararlanılarak tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 48-72 aylık 45 Roman çocuk ve 45 Roman olmayan çocuk olmak üzere toplam 90 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Çocuklar İçin Saldırganlık Ölçeği Anne Baba Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği, Ebeveyn Kabul Ret Ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma sonucunda Roman çocukların Roman olmayan çocuklara kıyasla daha saldırgan davranışlar sergiledikleri; Roman olmayan annelerin Roman annelere kıyasla çocuklarına daha fazla sıcaklık ve demokratik tutum gösterdikleri, Roman annelerin ise daha az sıcaklık daha fazla otoriter tutum gösterdikleri saptanmıştır. Ayrıca, Roman olmayan çocukların sözel ve kışkırtılmadan fiziksel saldırganlık davranışlarının annenin otoriter tutum ve ebeveyn kabul/red düzeyinden etkilendiği; kışkırtılmış fiziksel saldırganlığın ise sadece ebeveyn kabul/red düzeyinden etkilendiği; ayrıca Roman çocukların sözel saldırganlık davranışlarının sadece otoriter tutumdan etkilendiği tespit edilmiştir.

Sonuç: Annelerin otoriter tutumları ve red düzeyleri arttıkça sözel, kışkırtılmadan ve kışkırtılmış fiziksel saldırganlık düzeylerinin de arttığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Okul öncesi
Saldırganlık
Ebeveynlik stili
Roman
Çocuk

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 23.03.2021

Kabul Tarihi: 05.07.2021

E-Yayın Tarihi: 30.08.2021

¹ Doç. Dr., KTO Karatay Üniversitesi, Sağlık Bilimleri YO, Çocuk Gelişimi Bölümü, Konya, Türkiye, sema.soydan@karatay.edu.tr (Sorumlu Yazar)

² Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Konya, Türkiye, devletalakoc@gmail.com

³ Uzman, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Doktora Programı, Eskişehir, Türkiye, sebnemacar@hotmail.com

The Relationship Between Parenting Styles of Roma and Non-Roma Mothers and the Aggressive Behaviors of the Children

Abstract

Objective: This study, which aims to comparatively examine the relationship between parenting styles of Roma and non-Roma mothers and children's aggressive behavior.

Method: It was designed using singular and relational screening models. The study group of the research consists of a total of 90 children and their mothers, including 45 Roma children of 48-72 months of age, and 45 non-Roma children. In the study, Aggression Scale for Children- Parents Form, Parental Attitude Scale, Parental Acceptance-Rejection Scale were used as data collection tools.

Results: As a result of the research, it was found that Roma children exhibit more aggressive behaviors compared to non-Roma children; It was found that non-Roma families showed more warmth and democratic attitude to their children compared to Roma families, while Roma families showed less warmth and more authoritarian attitude. In addition, verbal and physical aggression behaviors of non-Roma children without provocation are affected by the authoritarian attitude of the mother and parental acceptance / rejection; the provoked physical aggression is only affected by the parental acceptance / rejection level; in addition, it was determined that Roma children's verbal aggression behavior was only affected by authoritarian attitude.

Conclusion: Analyses showed that as the authoritarian attitudes and rejection levels of the mothers increased, the verbal, unprovoked and provoked physical aggression levels also increased.

Keywords

Preschool
Aggression
Parenting style
Roma
Child

Article Info

Received: 23.03.2021

Accepted: 05.07.2021

Online Published: 30.08.2021

Giriş

Erken çocukluk döneminde çocuklar aile üyeleri, arkadaşları, diğer yetişkinler, ve hatta nesnelere etkileşimleri sürecinde istenmeyen bazı davranışlar sergileyebilmektedir. Bu dönemde çocuklar için en çok kaygı veren yıkıcı davranış “saldırganlık” olarak karşımıza çıkmaktadır (Coplan vd., 2015; Craig vd., 2015; Henderson ve Murphy, 2000; Trawick-Smith, 2014). Saldırganlığın farklı nedenlerini araştırmak şiddeti önleme ve uygun stratejilerin geliştirilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Bu nedenle çocukların saldırgan davranışları ile ilişkili pek çok değişken araştırma konusu olmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırgan davranışları ile ilgili ele alınan bazı değişkenlerin; mizaç (Arı ve Yaban, 2016; González-Peña vd., 2013; Ortiz ve Gándara, 2006; Valles, 2012; Yoleri, 2014), yaş (Alisinanoğlu ve Kesicioğlu, 2010;), cinsiyet (Baillargeon vd., 2007; Endendijk vd., 2017; İkiz ve Öztürk- Samur, 2013; Uysal ve Dinçer, 2013), bağlanma stilleri (Ooi vd., 2006; Reebye, 2005; Ural vd., 2015), ebeveyn tutumları (Romanchych, 2014; Valles, 2012) ve duygu düzenleme güçlükleri (Cohn vd., 2010; Morris vd., 2007; Robertson vd., 2012) olduğu göze çarpmaktadır. Bu araştırma bulguları ışığında erken yıllarda ortaya çıkan saldırgan davranışların genetik-biyolojik etmenlerin yanı sıra sosyal-çevresel etkenlerle de gerçekleştiği söylenebilir (Bandura ve Ross, 1961; Lacourse vd., 2014).

Saldırganlık ister genetik-biyolojik nedenlerle isterse sosyal-çevresel nedenlerle meydana gelsin çocuğun saldırgan davranışları ilk olarak aile ortamında oluşmaya başlamakta ve yaşamın ilk yıllarında anne-babanın ebeveynlik davranışlarından etkilenerek gelişmektedir (Achtergarde vd., 2015), özellikle

de fiziksel veya duygusal istismar, düşmanlık, ret, cezalandırıcı veya zorlayıcı disiplin gibi olumsuz ebeveynlik davranışlarından etkilenmektedir (Iwaniec vd., 2007). Gelişim araştırmacıları, ebeveynlik stillerinin çocukların sosyal ve saldırgan davranışlarını öngördüğünü belirtmiştir (Valiente vd., 2006). Ebeveynlik stilleri, çok çeşitli durumlarda çocuklarıyla etkileşimlerini tanımlayan ebeveynlerin davranışları ve özellikleri olarak tanımlanmıştır (Darling ve Steinberg, 1993) ve üç ebeveynlik stili boyutu ortaya çıkmıştır: sıcaklık sevgisi / duyarlılığı, davranışsal kontrol / taleplilik ve psikolojik kontrol (Aunola ve Nurmi, 2005). Sıcaklık sevgisi veya duyarlılığı, ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşimlerinde duygusal sıcaklık, kabul ve katılım gösterme derecesini ifade etmekte; davranışsal kontrol veya taleplilik, ebeveynlerin ebeveynliklerinde kontrol, olgunluk talepleri, limit belirleme ve denetimi ne ölçüde gösterdiklerini ifade etmekte; psikolojik kontrol ise ebeveynlerin çocuklarının duygularını ve davranışlarını suçluluk indüksiyonu ve sevginin geri çekilmesi gibi psikolojik yollarla kontrol etmesini ifade etmektedir (Hart vd., 2003). Davranışsal kontrol, çocuğun davranışını düzenlemeye yönelik bir girişimken, psikolojik kontrol çocuğun psikolojik dünyası üzerinde kontrol kullanmaya odaklanmaktadır (Barber, 1996).

Ebeveynlik stilinin sıcaklık sevgisi / duyarlılığı boyutu; ebeveynin çocuğuna karşı sevgi ve duygusal yakınlık hissetmesi, destek ve bakım göstermesi ebeveyn kabulüne işaret ederken; ebeveynin çocuğuna yönelik sevgi ve yakınlığının yokluğu ya da kaybolması ise; ebeveynin reddini ifade etmektedir. Ebeveyn kabulü; ebeveynin çocuğuna göstermiş olduğu sıcaklık, sevgi, ilgi, şefkat, bakım ve desteğin ön plana çıkması olarak tanımlanırken; ebeveyn reddi ise, bu sıcaklık ve şefkatin olmaması ya da geri çekilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Rohner vd., 2012). Çocuğu övme, davranışını onaylama, sözel olarak çocuğu rahatlatma veya başka sözlerle sevgiyi ifade etme sözel kabul; öpme, kucaklama, sarılma, çocuk ile oynama ise fiziksel kabul olarak kabul edilmektedir. Ebeveynin çocuğuna karşı soğuk ve anlayışsız biçimde davranması, çocuklarını onaylamaması, onları yük olarak görmesi ve onlardan hoşlanmaması ebeveyn reddi olarak kabul edilmektedir (Rohner ve Rohner, 1981). Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalarda ebeveyn sıcaklığı / duyarlılığı ile çocukların sosyal davranışları arasında anlamlı bir pozitif ilişki ve ebeveyn sıcaklığı / duyarlılığı ile Avrupa ve Amerikan örneklemindeki çocukların saldırgan davranışları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Hastings vd., 2007; Laible vd., 2004). Hollanda'da yaşayan Türk aileleri üzerinde yapılan bir araştırmada, düşük ebeveyn sıcaklığı düzeylerinin çocuklarda mizaç yoluyla daha fazla fiziksel saldırgan davranışla ilişkili olduğu belirlenmiştir (Yaman, 2009).

Ebeveynlerin kullandıkları davranışsal kontrol / taleplilik ve psikolojik kontrol stillerinin çocukların davranışları üzerindeki etkilerini araştıran pek çok araştırma mevcuttur. Bu araştırma sonuçları, cezalandırıcı veya sert ebeveynliğin okul öncesi çocuklarda problemlerin içselleştirilmesi ve dışsallaştırılması (Edwards ve Hans, 2015) ve çocukların sosyal davranışlarıyla negatif, çocukların saldırgan davranışlarıyla pozitif bir şekilde ilişkili (Laible vd., 2004; Underwood vd., 2009) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca negatif ebeveynliğin, sonraki yaşlarda çocuğun korku, sinirlilik ve öfkesini etkilediği

(Eisenberg vd., 1999; Lengua ve Kovacs, 2005), ergenlik çağında ve erken yetişkinlikte zayıf uyum (Bank ve Burraston 2001), orta çocuklukta sorunları içselleştirmeye (Yap ve Jorm 2015), ergenlerde saldırganlık ile ilişkili olduğu (You ve Lim, 2015) kanıtlanmıştır. Bu araştırma bulguları ebeveyn sıcaklık ve kontrol stilleri ile çocukların saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ebeveynlerin sıcaklık ve kontrol stilleri arasındaki ilişkilerin çok çeşitli kültürel gruplar arasında aynı olmadığı ifade edilmektedir (Deater-Deckard vd., 2001). Ayrıca çocukların gelişimsel çıktıları üzerinde önemli sonuçları olan evrensel ve kültüre özgü aile süreçleri hakkında bilgi oluşturmak için ebeveynlik üzerine kültürler arası araştırmalara ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır (Henrich vd., 2010). Bu kapsamda ebeveynlerin sıcaklık ve kontrol stillerinin kültürel gruplara göre farklılık gösterip göstermediği ve ebeveynlik stillerinin çocukların saldırgan davranışları üzerindeki etkilerinin birlikte dikkate alındığı araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmada, Roman ve Roman olmayan annelerin ebeveynlik stilleri ile çocukların saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

48-72 aylık Roman ve Roman olmayan annelerin ebeveynlik stilleri ile çocukların saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin karşılaştırılmalı olarak incelemesini amaçlayan bu araştırma, tekil ve ilişkisel tarama modellerinden yararlanılarak tasarlanmıştır (Karasar, 2006). Tekil tarama modeli, Roman ve Roman olmayan çocuklarda görülen saldırganlık düzeylerinin, anne-baba tutumlarının ve ebeveyn kabul/red düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılmalı olarak incelenmesi amacıyla kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli ise; çocukların saldırganlık davranışları ile anne-baba tutumları ve ebeveyn red düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Konya il merkezinde bulunan 48-72 aylık 45 Roman çocuk ve 45 Roman olmayan çocuk olmak üzere toplam 90 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır.

Tablo 1. Örneklemeye İlişkin Betimleyici Bulgular

Özellikler		n	%	
Çocuğun cinsiyeti	Roman olmayan	Kız	21	47
		Erkek	24	53
Çocuğun yaşı	Roman olmayan	48-60	17	38
		61-72	28	62
Çocuğun cinsiyeti	Roman	Kız	18	40
		Erkek	27	60
Çocuğun yaşı	Roman	48-60	27	60
		61-72	18	40

Veri Toplama Araçları

Çocuklar için Saldırganlık Ölçeği Anne Baba Formu (ÇSÖ-ABF): Halperin vd. (2002) tarafından geliştirilen 33 maddeden oluşan ölçek sözel saldırganlık, nesnelere ve hayvanlara yönelik saldırganlık, kışkırtılmış fiziksel saldırganlık, kışkırtılmadan gerçekleşen fiziksel saldırganlık ve silah kullanımı alt boyutlarından oluşmaktadır. Özgün ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması çocuk psikiyatrisi kliniğine yönlendirilen, yaşları 7-11 arasında değişen 73 çocuğun anne babaları ile yapılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayıları sözel saldırganlık için 0.90, nesnelere ve hayvanlara yönelik saldırganlık için 0.72, kışkırtılmış fiziksel saldırganlık için 0.62, kışkırtılmadan gerçekleşen fiziksel saldırganlık için 0.67 ve silah kullanımı için 0.74, toplam puan için 0.93 olarak bulunmuştur. Ercan vd. (2016) tarafından uyarlama çalışmaları sonucunda ‘silah kullanımı’ alt boyutu maddeleri ölçekten çıkarılmıştır. Dört alt ölçekten oluştuğu belirlenen envantere sözel saldırganlık alt ölçeği varyansın %84’ünü, nesnelere ve hayvanlara yönelik saldırganlık alt ölçeği varyansın %76’sını, kışkırtılmış fiziksel saldırganlık alt ölçeği varyansın %71’ini ve kışkırtılmadan gerçekleşen fiziksel saldırganlık alt ölçeği ise varyansın %83’ünü açıklamaktadır. Ölçeğin alfa değeri 0.93, sözel saldırganlık alt ölçeği için alfa değeri 0.89, nesne ve hayvanlara yönelik saldırganlık alt ölçeği için alfa değeri 0.55, kışkırtılmış fiziksel saldırganlık alt ölçeği için alfa değeri 0.75, kışkırtılmadan gerçekleşen fiziksel saldırganlık alt ölçeği için alfa değeri 0.74 olduğu bulunmuştur (Ercan vd., 2016).

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ): 2-6 yaş çocuğu olan ebeveynlerin davranışlarını ölçmek amacıyla geliştirilen ebeveyn tutum ölçeği; demokratik tutum 17, otoriter tutum 11, aşırı koruyucu tutum 9, izin verici tutum 9 madde olmak üzere 4 alt boyuttan oluşan 46 maddelik 5’li likert tipi bir ölçektir. Her boyutta elde edilen puan ayrı ayrı değerlendirilebilmekte, yüksek puan almak o boyutun temsil ettiği davranışı benimsemek anlamına gelmektedir. Ölçekteki alt boyutların Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları demokratik tutum .83, otoriter tutum .76, aşırı koruyucu tutum .75 ve izin verici tutum 0.74 olarak tespit edilmiştir (Karabulut Demir ve Şendil, 2008).

Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRO): Rohner ve arkadaşları tarafından, 1978 yılında geliştirilen ölçek dört alt ölçek ve 60 madde olarak hazırlanmıştır (Rohner vd., 1998). Uzun ve kısa form olmak üzere iki şekilde uygulanabilen ölçeğin 29 maddeden oluşan kısa formu bu çalışmada kullanılmıştır. Sıcaklık, öfke, ilgisizlik ve farklılaşmamış red olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Sıcaklık alt boyutundaki maddelerin ters çevrilerek puanlandığı ölçekte yüksek puanlar algılanan reddin de arttığını ifade etmektedir. Khaleque ve Rohner'in (2002) meta-analiz çalışmasında ölçeğin çocuk formuna ait ebeveyn reddi iç tutarlık katsayısı .89; Rohner ve Khaleque (2003) tarafından yapılmış kontrol boyutunu da içeren çalışmada ise .71 olarak bulunmuştur. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRO) Türkçe'ye ilk olarak Erdem (1990) tarafından uyarlanmış, alt ölçeklere ait iç tutarlık değerleri 0.78 ile 0.90 arasında değişirken ölçeğin tamamı için iç tutarlık .95 olarak belirtilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma verileri gerekli izinler alındıktan sonra, çocukların anneleri aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 23 programına aktarıldıktan sonra t testi, korelasyon, çoklu regresyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Roman ve Roman olmayan çocuklarının saldırganlık düzeyleri, anne-babalarının tutumları ve çocuklarını kabul/red düzeyleri arasında farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi, çocukların saldırganlık davranışları ile araştırmada ele alınan anne-baba tutumları ve ebeveyn kabul/red düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı tekniği kullanılmıştır. Roman ve Roman olmayan çocukların saldırganlık davranışlarını araştırmada ele alınan değişkenlerin ne kadar yordadığını ortaya koymak için çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Roman ve Roman olmayan çocuklarının saldırganlık düzeyleri, anne-babalarının tutumları ve çocuklarını kabul/red düzeyleri arasında farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Çocukların Saldırganlık Düzeyleri ve Ebeveyn Stillерinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız t Testi Sonuçları

	Gruplar	n	\bar{x}	SS	t	p
Sözel Saldırganlık	Roman olmayan	45	17.9	7,1	-4.1	0.02
	Roman	45	25.8	10.6		
Kışkırtılmış Fiziksel Saldırganlık	Roman olmayan	45	9.2	4.6	-3.6	0.00
	Roman	45	14.0	7.4		
Nesne ve Hayvanlara Yönelik Saldırganlık	Roman olmayan	45	5.1	1.2	-4.4	0.00
	Roman	45	7.6	3.5		
Kışkırtılmadan Fiziksel Saldırganlık	Roman olmayan	45	8.2	3.3	-4.2	0.00
	Roman	45	12.7	6.1		
Saldırganlık Toplam	Roman olmayan	45	40.6	13.7	-4.6	0.00
	Roman	45	60.2	24.4		
Demokratik Tutum	Roman olmayan	45	76.1	8.1	3.9	0.00
	Roman	45	66.4	13.7		
Otoriter Tutum	Roman olmayan	45	19.8	6.0	-3.9	0.00
	Roman	45	26.7	10.1		
İzin Verici Tutum	Roman olmayan	45	18.8	5.2	-1.9	0.32
	Roman	45	21.1	5.9		
Aşırı Koruyucu Tutum	Roman olmayan	45	38.1	4.9	0.8	0.00
	Roman	45	37.1	6.3		
Ebeveyn Kabul/ Red	Roman olmayan	45	33.9	7.1	-5.7	0.00
	Roman	45	45.1	11.0		

Tablo 2 incelendiğinde Roman çocuklarının saldırganlık düzeylerinin Roman olmayan çocukların saldırganlık düzeylerine kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç Roman çocuklarının Roman olmayan çocuklara göre daha saldırgan tavırlar sergilediklerini ortaya koymaktadır. Roman ve Roman olmayan annelerin tutumlarında da anlamlı düzeyde farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir. Roman olmayan annelerin daha fazla demokratik tutum sergilerken Roman annelerin ise daha fazla otoriter tutum sergiledikleri görülmektedir. Ayrıca ebeveynlerin kabul/red düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı ve Roman annelerin çocuklarına karşı daha fazla red davranışları sergiledikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre Roman olmayan annelerin

Roman annelere kıyasla çocuklarına daha fazla sıcaklık ve demokratik tutum gösterdikleri, Roman annelerin ise; daha az sıcaklık daha fazla otoriter tutum gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 3'te Roman ve Roman olmayan annelerin çocuklarının saldırıcılık düzeyleri ile araştırmada ele alınan anne-baba tutumları ve ebeveyn kabul/red düzeyleri arasındaki korelasyon analizi sonuçları verilmektedir.

Tablo 3. Çocukların Saldırıcılık Düzeyleri İle Bağımsız Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

		Demokratik Tutum	Otoriter Tutum	İzin Verici Tutum	Aşırı Koruyucu Tutum	Ebeveyn Red
Sözel Saldırıcılık	Roman Olmayan	-0.22**	0.43**	-0.00	-0.03	0.36**
	Roman	-0.50**	0.65**	0.50**	-0.15	0.56**
Kışkırtılmış Fiziksel Saldırıcılık	Roman Olmayan	-0.44**	0.28*	-0.00	0.04	0.27*
	Roman	-0.41**	0.55**	0.47**	-0.16	0.56**
Nesne ve Hayvanlara Yönelik Saldırıcılık	Roman Olmayan	-0.16	0.54**	0.10	-0.09	0.24
	Roman	-0.41**	0.44**	0.49**	-0.17	0.46**
Kışkırtılmadan Fiziksel Saldırıcılık	Roman Olmayan	-0.33**	0.34*	0.04	-0.25	0.37*
	Roman	-0.48**	0.60**	0.49**	-0.09	0.57**
Saldırıcılık Toplam	Roman Olmayan	-0.36**	0.45**	0.01	-0.16	0.40**
	Roman	-0.53**	0.67**	0.55**	-0.16	0.62**

Tablo 3 incelendiğinde Roman ve Roman olmayan çocukların sözel, kışkırtılmış fiziksel, nesne ve hayvanlara yönelik, kışkırtılmadan fiziksel saldırıcılık ve toplam saldırıcılık puanları ile demokratik tutum, otoriter tutum, izin verici tutum ve ebeveyn red düzeyleri arasında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, Roman ve Roman olmayan çocukların saldırıcılık davranışları ile araştırmada ele alınan bağımsız değişkenler arasındaki ilişki düzeyleri benzerlik göstermektedir.

Roman olmayan çocukların anne babalarının tutumları ve kabul/red düzeylerinin tek başına sözel, kışkırtılmış fiziksel, nesne ve hayvanlara yönelik, kışkırtılmadan fiziksel saldırıcılık ve toplam saldırıcılık davranışını yordayıp yordamadığını kontrol etmek için yapılan doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Roman Olmayanların Saldırganlık Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Yordayıcılar	B	Std Error	β	t	p
Sözel Saldırganlık	Constant	-1.2	10.5		-1.1	0.90
	Otoriter Tutum	0.5	0.15	0.47	3.4	0.00
	Demokratik Tutum	0.02	0.09	0.02	0.20	.84
	İzin Verici Tutum	-0.01	0.16	-0.06	-0.06	.94
	Ebeveyn Kabul/Red	0.24	0.11	0.27	2.1	0.03
Kışkırtılmış Fiziksel Saldırganlık	Constant	0.61	7.6		80	0.93
	Otoriter Tutum	0.18	0.11	0.25	1.6	0.10
	Demokratik Tutum	-0.02	0.07	0.05	-0.40	0.69
	İzin Verici Tutum	0.04	0.11	0.03	0.37	0.70
	Ebeveyn Kabul/Red	0.20	0.08	0.32	2.3	0.02
Nesne ve Hayvana Yönelik Saldırganlık	Constant	1.9	3.4		0.55	0.57
	Otoriter Tutum	0.07	0.05	0.22	1.4	0.14
	Demokratik Tutum	-0.02	0.03	-0.08	-0.61	0.54
	İzin Verici Tutum	0.07	0.05	0.15	1.4	0.15
	Ebeveyn Kabul/Red	0.06	0.03	0.24	1.7	0.08
Kışkırtılmadan Fiziksel Saldırganlık	Constant	1.2	5.9		0.20	0.83
	Otoriter Tutum	0.17	0.08	0.29	2.0	0.04
	Demokratik Tutum	-0.03	0.05	-0.07	-0.55	0.57
	İzin Verici Tutum	0.04	0.09	0.04	0.50	0.61
	Ebeveyn Kabul/Red	0.16	0.06	0.32	2.5	0.01
Saldırganlık Toplam	Constant	2.5	22.1		0.11	0.90
	Otoriter Tutum	0.95	0.32	0.38	2.9	0.00
	Demokratik Tutum	-0.06	0.20	-0.03	-0.28	0.77
	İzin Verici Tutum	0.15	0.34	0.04	0.45	0.64
	Ebeveyn Kabul/Red	0.67	0.24	0.33	2.7	0.00

Tablo 4’ de verilen değerler incelendiğinde Roman olmayan çocukların sözel saldırganlık ve kışkırtılmadan fiziksel saldırganlık davranışlarını ve toplam saldırganlık puanlarını otoriter tutum ve ebeveyn kabul/red düzeyinin tek başına anlamlı olarak yordadığı, demokratik ve izin verici tutumun ise tek başına yordamadığı; ayrıca kışkırtılmış fiziksel saldırganlık davranışını sadece ebeveyn kabul/red düzeyinin tek başına anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Nesne ve hayvana yönelik saldırganlık davranışını ise araştırmada ele alınan hiçbir değişkenin yordamadığı tespit edilmiştir.

Tablo 5. Roman Çocukların Saldırganlık Yordayıcılarına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	Yordayıcılar	B	Std Error	β	t	p
Sözel Saldırganlık	Constant	3.3	16.2		0.20	0.83
	Demokratik tutum	0.00	0.14	0.00	0.02	0.97
	Otoriter tutum	0.56	0.22	0.54	2.4	0.01
	İzin verici tutum	0.24	0.29	0.13	0.83	0.40
	Ebeveyn kabul/red	0.03	0.21	0.04	0.18	0.85
Kışkırtılmış Fiziksel Saldırganlık	Constant	-8.9	12.2		-0.72	0.47
	Demokratik tutum	0.06	0.11	0.11	0.54	0.58
	Otoriter tutum	0.23	0.17	0.31	1.3	0.18
	İzin verici tutum	0.15	0.22	0.12	0.70	0.48
	Ebeveyn kabul/red	0.20	0.16	0.30	1.2	0.21
Nesne ve Hayvana Yönelik Saldırganlık	Constant	3.5	6.2		0.56	0.57
	Demokratik tutum	-0.03	0.05	-0.11	-0.54	0.59
	Otoriter tutum	0.03	0.08	0.08	0.35	0.72
	İzin verici tutum	0.18	0.11	0.31	01.6	0.10
	Ebeveyn kabul/red	0.02	0.08	0.08	0.34	0.73
Kışkırtılmadan Fiziksel Saldırganlık	Constant	-0.77	9.8		-0.07	0.93
	Demokratik tutum	-0.00	0.08	-0.00	-0.00	0.99
	Otoriter tutum	0.23	0.13	0.38	1.6	0.10
	İzin verici tutum	0.13	0.17	0.13	0.77	0.44
	Ebeveyn kabul/red	0.09	0.13	0.17	0.73	0.46
Saldırganlık Toplam	Constant	-2.7	35.9		-0.07	0.93
	Demokratik tutum	0.03	0.32	0.01	0.10	0.91
	Otoriter tutum	1.0	0.50	0.44	2.1	0.04
	İzin verici tutum	0.73	0.65	0.17	1.1	0.26
	Ebeveyn kabul/red	.36	.47	.16	.77	.44

Roman çocukların anne babalarının tutumları ve kabul/red düzeylerinin tek başına sözel, kışkırtılmış fiziksel, nesne ve hayvanlara yönelik, kışkırtılmadan fiziksel saldırganlık ve toplam saldırganlık davranışını yordayıp yordamadığını kontrol etmek için yapılan doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 5’te verilmiştir. Tablo 5’te verilen değerler incelendiğinde Roman çocukların sözel saldırganlık ve toplam saldırganlık puanlarını sadece otoriter tutumun tek başına anlamlı olarak yordadığı, demokratik tutum, izin verici tutum ve ebeveyn kabul/red düzeylerinin ise tek başına

yordamadığı görülmektedir. Kışkırtılmış fiziksel saldırganlık, nesne ve hayvana yönelik saldırganlık ve kışkırtılmadan fiziksel saldırganlık davranışını ise; araştırmada ele alınan hiçbir değişkenin yordamadığı tespit edilmiştir.

Tartışma

Bu araştırmada, Roman ve Roman olmayan annelerin ebeveynlik stilleri ile çocukların saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma sonuçları, Roman çocukların Roman olmayan çocuklara kıyasla daha saldırgan davranışlar sergilediklerini; Roman olmayan annelerin Roman annelere kıyasla çocuklarına daha fazla sıcaklık ve demokratik tutum gösterdiklerini, Roman annelerin ise; daha az sıcaklık daha fazla otoriter tutum gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca Roman olmayan çocukların sözel ve kışkırtılmadan fiziksel saldırganlık davranışlarının, annenin otoriter tutum ve ebeveyn kabul/red düzeyinden etkilendiği; kışkırtılmış fiziksel saldırganlığın ise, sadece ebeveyn kabul/red düzeyinden etkilendiği; ayrıca Roman çocukların sözel saldırganlık davranışlarının sadece otoriter tutumdan etkilendiği tespit edilmiştir. Annelerin otoriter tutumları ve red düzeyleri arttıkça sözel, kışkırtılmadan ve kışkırtılmış fiziksel saldırganlık düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Otoriter ebeveynlik, taleplerin tartışılmasına izin vermeyen, ebeveynin aşırı kontrol uyguladığı ve çocukla daha az sıcak ilişkiler kurduğu ebeveyn tutumudur (Trawick-Smith, 2014). Ebeveynlerin çocukları üzerinde baskı ve kontrolü arttıkça çocuğun davranış problemi yaşama riskinin arttığını (Aunola ve Nurmi, 2005), ceza gibi sert ebeveynlik ve yüksek olumsuz kontrolün, çocukların saldırgan davranışlarını artırdığını (Akçınar ve Baydar, 2018; Laible vd., 2004; Underwood vd., 2009; Varlı, 2020) ebeveynlerin otoriter tutumlarının çocukların fiziksel ve ilişkisel saldırganlık davranışlarında etkili olduğunu (Brown vd., 2007; Büyüktaşkapu Soydan vd., 2017; Casas vd., 2006; Nelson vd., 2006; Sandstrom, 2007) ortaya koyan pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonuçları Roman ve Roman olmayan annelerde otoriter tutum arttıkça saldırganlık düzeyinin arttığı bulgumuzu destekler niteliktedir.

Literatür incelendiğinde, saldırganlığın tepkisel (reactive) ve proaktif (proactive) olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir (Dodge ve Coie, 1987) Kışkırtıcı durum olmadan başkalarına zarar vermeyi, üstünlük ya da baskı kurmayı amaçlayan davranışlar proaktif saldırganlık olarak tanımlanmaktadır (Marcus ve Kramer 2001). Bireyin arzuladığı bir hedefi elde etmek amacıyla saldırganlığı kullanmayı öğrenmesi, sosyal öğrenme teorisi ile örtüşmektedir (Bandura, 1973; Card ve Little, 2007). Sosyal öğrenme kuramına göre; birey saldırgan davranışları gözlemleyerek öğrenmekte ve saldırgan davranışlar pekiştireçler aracılığıyla da yönlendirilmektedir (Geen, 2001). Saldırgan davranışlarından sonra istediği şeyi elde etme durumu bu davranışları gösterme sıklığını artırmaktadır (Card ve Little, 2007). Proaktif saldırganlık ise, reaktif saldırganlık gibi bir tehdit karşısında savunma tepkisi olarak değil, kasıtlı bir davranış olarak tanımlanmaktadır (Hubbard vd., 2001). Reaktif yani kışkırtılmadan fiziksel saldırganlık hakkındaki bu bilgiler ışığında; çocuğun otoriter tutum nedeniyle dışsal, ebeveyn

reddi nedeniyle içsel engellenme yaşaması ve istediği hedefe (ebeveyn sevgisi, ilgisi, özerklik talepleri) ulaşmak için kışkırtılmadan fiziksel saldırganlık davranışı gösterdiği söylenebilir. Nitekim, Freud'a göre saldırganlık, engellemelere karşı bir tepkidir. Kayıtsız ve kısıtlayıcı davranışlar “engelleyci” davranışlar olarak algılanmaktadır. Ericson'a göre çocuklar özerklikleri için mücadele ederken, bir yetişkinin kontrolü ile karşılaştıklarında kendilerini ayırt etmeye çalışırlar, kurallara isyan ederler ve olumsuz tepkiler alırlar (Trawich-Swith, 2014).

Algılanan tehdidi ortadan kaldırmak amacıyla gösterilen tepkisel saldırganlık korkutucu olay yada algılanan tehdit gibi kışkırtıcı davranışlara karşı verilen kendini koruma, savunma ya da misilleme yapma amacıyla gösterilen tepki olarak tanımlanmaktadır (Marcus ve Kramer 2001). Reaktif saldırganlık engellenmeye kızgınlıkla veya düşmanca tepki gösteren davranıştan kaynaklanan engellenme-saldırganlık hipotezi ile en tutarlı model gibi görülmektedir (Fite vd., 2012). Reaktif saldırganlık modelinde engellenen bireylerin hissettiği olumsuz duyguları saldırgan davranışlar göstermesine neden olduğunu ifade edilmektedir (Crick ve Dodge, 1996). Birey kendini engellemeyen kaynağa karşı kendini savunma veya zarar verme amacıyla saldırgan davranışlar gösterme eğiliminde olmaktadır (Polman vd., 2007). Kışkırtılmış fiziksel saldırganlık hakkında bu bilgiler ışığında, bu saldırganlık davranışının sadece ebeveyn red düzeyinden etkilenmesi, otoriter tutumdan etkilenmemesinin sebebinin, Roman olmayan çocukların otoriter ebeveynler tutumundaki mutlak itaat bekleme, özerklik ve bağımsızlığını sınırlama davranışlarının bir kışkırtma unsuru olarak algılanmaması; ancak ebeveyn sıcaklığının azaltılmasının kışkırtıcı bir unsur olarak algılanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Roman olmayan annelerin red düzeyleri arttıkça sözel, kışkırtılmadan ve kışkırtılmış fiziksel saldırganlık düzeylerinin de artması bulgumuza paralel olarak Akçınar ve Baydar (2018), araştırmasında annesinden yüksek düzeyde sıcaklık ve duyarlılık gören çocukların daha düşük dışsallaştırma problemleri gösterdiğini ve annelerin gösterdiği sıcak ve yakın davranışların, çocukların sosyal ve davranışsal problemler geliştirmelerinde koruyucu rol üstlendiğini tespit etmiştir. Yaman (2009) tarafından yapılan bir çalışmada ise, daha düşük ebeveyn sıcaklık seviyelerinin, çocuklarda daha fazla fiziksel saldırgan davranış ile ilişkilendirilmiştir. Yapılan pek çok çalışmada da ebeveyn sıcaklığı ile çocukların olumlu sosyal davranışları arasında anlamlı bir pozitif ilişki ve ebeveyn sıcaklığı ile çocukların saldırgan davranışları arasında negatif bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır (Hastings vd., 2007; Laible vd., 2004). Ayrıca, erken ebeveyn sıcaklığının çocukların sonraki prososyal davranışlarını öngördüğüne dair nispeten güçlü kanıtlar vardır (Daniel vd., 2015; Eisenberg vd., 2015; Knafo ve Newton vd., 2014; Plomin, 2006). Ebeveyn sıcaklığı ve olumlu desteği çocukların kendilerini güvende hissetmelerini sağlamakta ve bu koşullarda çocukların başkalarının ihtiyaçlarını dikkate almak için daha fazla kapasiteye sahip olması beklenmektedir (Hoffman, 2000). Sıcak ebeveynlerin çocuk merkezli olmaları ve çocukların özerkliklerini desteklemeleri daha olasıdır ve bu durum pozitif bir ebeveyn-çocuk ilişkisini teşvik etmektedir (Hoffman, 2000). Sıcak ebeveynler çocukların ihtiyaçlarını uygun şekilde

modelleyerek çocuklarının sosyal davranışlarını teşvik edebilmektedir (Hastings vd., 2000). Böylece, yüksek düzeyde ebeveyn sıcaklığı, çocukların prososyal davranışlarını teşvik edebilmekte ve agresif davranışları engelleyebilmektedir.

Bununla birlikte çalışmada Roman çocuklarının sözel saldırganlık davranışlarının sadece otoriter tutumdan etkilendiği, ebeveyn kabul/red durumundan etkilenmediği; kışkırtılmadan ve kışkırtılmış fiziksel saldırganlık davranışların da ise hiçbir değişkenden etkilenmediği tespit edilmiştir. Otoriter veya otoriter ebeveynlik gibi tanıdık ebeveynlik stilleri, esasen ebeveyn kontrolü ve ebeveyn sıcaklığı arasındaki etkileşimli etkilerdir (Deater-Deckard vd., 2001). Ebeveyn tutumunun çocuk üzerindeki etkisi, kültürün yapısına, çocukların ebeveynlerinin davranışlarına yönelik değerlendirmelerine ve beklentilerine göre şekillenmektedir (Soenens ve Beyers, 2012). Rudy ve Grusec'in (2006) yaptıkları araştırmada, Batılı ülkelerde otoriter yaklaşım öfke, düşmanlık ve hayal kırıklığı ile ilişkilendirilmiş ve bu tutuma sahip kişilerin çocuklarının kendine güvenle ilgili düşük puan aldıkları görülmüştür. Fakat kolektif kültüre sahip Mısırlı, İranlı, Hindistanlı ve Pakistanlı ebeveynler ve çocukları için bulgular farklıdır. Bu ebeveynler daha otoriter yönelimlidir fakat bu durum öfke ve düşmanlık hisleri ile ilgili değildir. Fiziksel kontrolün kültürel olarak nasıl algılandığı ve yorumlandığı, etkilerini de değiştirmektedir. Araştırmada Roman çocukların fiziksel saldırganlık davranışlarında otoriter tutumun etkili olmamasının nedeninin ebeveynlerinin otoriter tutumlarının çocuklar üzerinde öfke ve düşmanlık duygusu oluşturmaması olduğu düşünülmektedir.

Roman çocukların sözel saldırganlık düzeylerinde ebeveyn kabul/red düzeylerinin etkili olmadığı ile ilgili sonucumuzda, ebeveyn red düzeyleri verilerinin annelerden alınması ve çocukların ebeveyn kabul/red düzeyleri ile ilgili algılarının farklı olabilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim, ebeveyn kontrolünün Asya'daki ergenler arasında algılanan ebeveyn sıcaklığı ile pozitif olarak ilişkili olduğu, ancak Kuzey Amerika ve Almanya'daki gençler arasındaki sıcaklıkla negatif olarak ilişkili olduğu tesit edilmiştir (Chao ve Tseng, 2002; Rohner ve Pettengil, 1985; Trommsdorff ve Iwawaki, 1989). Bu nedenle Roman çocukların ebeveynlerinin otoriter tutumlarını ebeveyn sıcaklığının azalması olarak algılaması ve bu nedenle sözel saldırganlık davranışlarında artış gösterdikleri düşünülmektedir. Bu açıklamaların temelinde Roman ve Roman olmayan çocuklarının sözel saldırganlık davranışlarının otoriter tutum ve ebeveyn red düzeylerinden etkilendiği söylenebilir. Bu nedenle araştırma sonuçlarının, otoriter tutumun ve ebeveyn red düzeyinin farklı kültürlerdeki çocukların sözel saldırganlık davranışlarını yordadığına dair artan kanıtlara katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Roman çocuklarının, Roman olmayan çocuklara kıyasla daha fazla kışkırtılmadan ve kışkırtılmış fiziksel saldırganlık davranışları göstermesine karşın otoriter tutum ya da ebeveyn kabul/red düzeyinden etkilenmemesi dikkat çekici bir bulgudur. Roman kültüründe çocukların istediği şeyi elde etmek amacıyla (proaktif- kışkırtılmadan) ya da kışkırtıcı davranışlara karşı savunmacı tepki amacıyla (reaktif-kışkırtılmış) gösterdiği saldırgan davranışlarının ebeveynlerinin dışsal ya da içsel engelleme

durumlarından etkilenmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu çalışmada Roman annelerin daha fazla otoriter tutum ve red davranışları gösterdikleri görülmektedir. Roman çocukların ebeveynlerinin otoriter tutumlarını ebeveyn sıcaklığının azalması olarak algıladığı ile ilgili varsayımımızı da dikkate alındığında, Roman annelerde ebeveyn sıcaklığı ile ilişkili diğer değişkenlere odaklanılması gerektiğini akla getirmektedir.

Ebeveyn sıcaklığının güvenli bağlanmanın gelişmesinde etkisini ortaya koyan araştırmalarda, anne duyarlılığı ile çocuk bağlanması arasında Türkiye’de $r=0.32$, ABD’de $r=0.20$, Kanada’da $r=0.53$, Avrupa’da $r=0.48$, Kolombiya’da $r=0.46$ ilişki olduğu tespit edilmiştir (Posada vd., 2002; Sümer vd., 2008; Van IJzendoorn vd., 2004) ve annelerin kayıtsız ya da kaçınan bağlanma düzeyinin, anne sıcaklığını olumsuz yönde yordadığı bulunmuştur (Edelstein vd., 2004; Selçuk vd., 2010). Ebeveyni ile kaçınan bağlanan çocukluklar ebeveyn ve arkadaşlarına saldırgan davrandıkları; güvenli bağlanan çocukların ise duyarlı ve empati yeteneği geliştiği tespit edilmiştir (Weinfeld vd., 1999). Ayrıca korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili ile fiziksel saldırganlık arasında ilişki olduğu (Çelik, 2006), güvensiz bağlanan çocukların güvenli bağlanan çocuklardan daha saldırganlık oldukları belirlenmiştir (Kaplan, 2012).

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda Roman çocuklarının Roman olmayan çocuklara kıyasla daha saldırgan davranışlar sergiledikleri; Roman olmayan annelerin Roman annelere kıyasla çocuklarına daha fazla sıcaklık ve demokratik tutum gösterdikleri, Roman annelerin ise daha az sıcaklık daha fazla otoriter tutum gösterdikleri saptanmıştır. Ayrıca, Roman olmayan çocukların sözel ve kışkırtılmadan fiziksel saldırganlık davranışlarının annenin otoriter tutum ve ebeveyn kabul/red düzeyinden etkilendiği; kışkırtılmış fiziksel saldırganlığın ise sadece ebeveyn kabul/red düzeyinden etkilendiği; ayrıca Roman çocukların sözel saldırganlık davranışlarının sadece otoriter tutumdan etkilendiği tespit edilmiştir. Annelerin otoriter tutumları ve red düzeyleri arttıkça sözel, kışkırtılmadan ve kışkırtılmış fiziksel saldırganlık düzeylerinin de arttığı saptanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuç kapsamında, annelerin çocukları koşulsuz kabul etmelerinin ve çocuk yetiştirme tutumlarının çocuk davranışlarına etkisi ve önemi üzerine farkındalığı arttırmak ve davranış değişikliği sağlamak amacıyla annelere kapsamlı eğitimler verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca anne sıcaklığı-bağlanma-saldırgan davranışlar ile ilgili araştırma sonuçları bütüncül değerlendirildiğinde, daha fazla otoriter tutum ve ebeveyn red düzeyine sahip Roman annelerinin çocukları ile bağlanma durumlarının belirlenerek çocukların saldırgan davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışma kapsamında saptanan bulgular, Konya ili ve çalışma grubuna alınan kişilerle sınırlıdır. Yapılacak diğer çalışmalar, farklı illerde, çalışma grubu sayısı artırılarak, gruba babalar da dahil edilerek ve/veya nitel araştırma yöntemleri kullanılarak geliştirilebilir.

Kaynaklar

- Achtergarde, S., Postert, C., Wessing, I., Romer, G., & Muller, J. M. (2015). Parenting and child mental health: Influences of parent personality, child temperament, and their interaction. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 23(2), 167–179.
- Akçınar, B., & Baydar, N. (2018). Erken çocuklukta anne davranışlarının dışsallaştırma davranış problemleri ile ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 454-470.
- Alisinanoğlu, F., & Kesicioğlu, O.S. (2010). Examining behavioral problems of preschool children in terms of various variables (Example of the Province Giresun). *Theoretical Educational Science*, 3(1), 93-110.
- Arı, M., & Yaban, E.H. (2016). Social behavior of preschool children: the role of temperament and emotional regulation. *Hacettepe University Faculty of Education Journal*, 31(1), 125-141.
- Aunola, K., & Nurmi, J.E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behaviour. *Child Development*, 76(6), 1144-1159.
- Baillargeon, R.H., Zoccolillo, M., Keenan, K., Côté, S., Pérusse, D., Wu, H.X., Boivin, M., & Tremblay, R.E. (2007). Gender differences in physical aggression: A prospective population-based survey of children before and after 2 years of age. *Developmental Psychology*, 43(1), 13- 26.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A Social Learning Analysis*. N.J.: Prentice Hall PTR.
- Bandura, A., Ross, D., & Ross, S.A. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63(3), 575-582.
- Bank, L., & Burraston, B. (2001). Abusive home environments as predictors of poor adjustment during adolescence and early adulthood. *Journal of Community Psychology*, 29, 195–217.
- Barber, B.K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67(6), 3296–3319.
- Brown, S.A., Arnold, D.H., Dobbs, J., & Doctoroff, G.L. (2007). Parenting predictors of relational aggression among Puerto Rican and European American school-age children. *Early Childhood Research Quarterly*, 22(1), 147–159.
- Büyüktaşkapu Soydan, S., Alakoç Pirpir, D., & Azak, H. (2017). Aggressive behaviours of 48- to 66-month-old children: Predictive power of teacher–student relationship, cartoon preferences and mother's attitude, *Early Child Development and Care*, 187(8), 1244-1258.

- Card, N., & Little, T. (2007). Differential relations of instrumental and reactive aggression with maladjustment: Does adaptivity depend on function? (P. Hawley, T. Little, & P. Rodkin Eds.), *Aggression and Adaptation: The Bright Side to Bad Behavior*, Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Casas, J.F., Weigel, S.M., Crick, N.R., Ostrov, J.M., Woods, K.E., Jansen Yeh, E.A., & Huddleston-Casas, C.A. (2006). Early parenting and children's relational and physical aggression in the preschool and home contexts. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27(3), 209–227.
- Chao, R., & Tseng, V. (2002). Parenting of Asians. (M. H. Bornstein Ed.), *Handbook of parenting: Social conditions and applied parenting*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers
- Cohn, A.M., Jakupcak, M., Seibert, L.A., Zeichner, A., & Hildebrandt, T. B. (2010). The role of emotion dysregulation in the association between men's restrictive emotionality and use of physical aggression. *Psychology of Men and Masculinity*, 11 (1), 53-64.
- Coplan, R.J., Bullock, A., Archbell, K., & Bosacki, S. (2015). Preschool teachers' attitudes, beliefs, and emotional reactions to young children's peer group behaviors. *Early Childhood Research Quarterly*, 30, 117–127.
- Craig, W.M., Henderson, K., & Murphy, J.G. (2000). Prospective teachers' attitudes towards bullying and victimization. *School Psychology International*, 21(1), 5–21.
- Crick, N. R., & Dodge, K.A. (1996). Social information-processing mechanisms in reactive and proactive aggression. *Child Development*, 67(3), 993-1002.
- Çelik, H. (2006). Üniversite 1. sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemalarının incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Daniel, E., Madigan, S., & Jenkins, J. (2015). Paternal and maternal warmth and the development of prosociality among preschoolers. *Journal of Family Psychology*, 30(1), 114-124.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Deater-Deckard, K., Pike, A., Petrill, S. A., Cutting, A. L., Hughes, C., & O'Connor, T. G. (2001). Non-shared environmental processes in socio-emotional development: An observational study of identical twin differences in the preschool period. *Developmental Science*, 4(2), 1–6.
- Dodge, K.A., & Coie, J.D. (1987). Social-information-processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups. *Journal Personal Social Psychology*, 53(6), 1146-58.

- Edelstein, R.S., Alexander, K.W., Shaver, P.R., Schaaf, J.M., Quas, J.A., Lovas, G.S., & Goodman, G. S. (2004). Adult attachment style and parental responsiveness during a stressful event. *Attachment and Human Development*, 6(1), 31-52.
- Edwards, R.C., & Hans, S. L. (2015). Infant risk factors associated with internalizing, externalizing, and co-occurring behavior problems in young children. *Developmental Psychology*, 51(4), 489–499.
- Eisenberg, N., Fabes, R.A., Shepard, S.A., Guthrie, I.K., Murphy, B.C., & Reiser, M. (1999). Parental reactions to children's negative emotions: Longitudinal relations to quality of children's social functioning. *Child Development*, 70(2), 513–534.
- Eisenberg, N., VanSchyndel, S. K., & Hofer, C. (2015). The association of maternal socialization in childhood and adolescence with adult offsprings' sympathy/caring. *Developmental Psychology*, 51(1), 7-16.
- Endendijk, J.J., Groeneveld, M.G., van der Pol, L.D., van Berkel, S.R., Hallers- Haalboom, E.T., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Mesman, J. (2017). Gender differences in child aggression: Relations with gender-differentiated parenting and parents' gender-role stereotypes. *Child Development*, 88(1), 299–316.
- Ercan, E., Ercan, S., Ardıç, Ü., & Uçar, S. (2016). Children's aggression scale parent score report: Turkish validity and reliability study. *The Anadolu Journal of Psychiatry*, 17(1), 77-84.
- Erdem, T. (1990). The validity and reliability study of Turkish form of Parental Acceptance Rejection Questionnaire. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Fite, P.J., Rathert, J.L., Stoppelbein, L., & Greening, L. (2012). Social problems as a mediator of the link between reactive aggression and withdrawn/depressed symptoms. *Journal of Child and Family Studies*, 21(2), 184-189.
- Geen, R.G. (2001). *Human Aggression*. (2nd ed.). Oxford: Taylor & Francis.
- González-Peña, P., Egido, B. D., Carrasco, M.Á., & Tello, F.P. (2013). Aggressive behaviour in children: the role of temperament and family socialization. *Spanish Journal of Psychology*, 16, (E37).
- Halperin, J.M., McKay, K.E., & Newcorn, J.H. (2002). Development, reliability, and validity of the children's aggression scale-parent version. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 41(3), 245-252.

- Hart, C.H., Newell, L.D., & Olsen, S.F. (2003). Parenting skills and social-communicative competence in childhood. (J.O. Greene, & B.R. Burleson Eds.). Handbook of communication and social interaction skills (pp. 753–797). Mahwah, NJ: Erlbaum
- Hastings, P.D., McShane, K.E., Parker, R., & Ladha, F. (2007). Ready to make nice: Parental socialization of young sons' and daughters' prosocial behaviors with peers. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(2), 177–200.
- Hastings, P.D., Zahn-Waxler, C., Robinson, J., Usher, B., & Bridges, D. (2000). The development of concern for others in children with behavior problems. *Developmental Psychology*, 36(5), 531–546.
- Henrich, J., Heine, S.J., & Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world? *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2-3), 61–135.
- Hoffman, M.L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Hubbard, J.A., Dodge, K.A., Cillessen, A.H., Coie, J.D., & Schwartz, D. (2001). The dyadic nature of social information processing in boys' reactive and proactive aggression. *Journal Personal Social Psychology*, 80(2), 268-80.
- İkiz, S., & Öztürk-Samur, A. (2013). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal University, Journal of the Institute of Social Sciences*, 13(35) 159-175.
- Iwaniec, D., Larkin, E., & McSherry, D. (2007). Emotionally harmful parenting. *Child Care in Practice*, 13(3), 203-220.
- Kaplan, B. (2012). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karabulut Demir, E., & Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikolojik Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (22. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived Parental Acceptance Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross-Cultural and Intracultural Studies, *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54-64.
- Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Parental discipline and affection and children's prosocial behavior: Genetic and environmental links. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(1), 147-164.

- Lacourse, E., Boivin, M., Brendgen, M., Petitclerc, A., Girard, A., Vitaro, F., Paquin, S., Ouellet-Morin, I., Dionne, G., & Tremblay, R. E. (2014). A longitudinal twin study of physical aggression during early childhood: evidence for a developmentally dynamic genome. *Psychol. Med.*, 44(12), 2617-27.
- Laible, D., Carlo, G., Torquati, J., & Ontai, L. (2004). Children's perceptions of family relationships as assessed in a doll story completion task: Links to parenting, social competence, and externalizing behavior. *Social Development*, 13(4), 551–569.
- Lengua, L. J., & Kovacs, E. A. (2005). Bidirectional associations between temperament and parenting and the prediction of adjustment problems in middle childhood. *Applied Developmental Psychology*. 26(1), 21–38.
- Marcus, R.F. & Kramer, C. (2001). Reactive and Proactive Aggression: Attachment and social competence predictors. *Journal Genetic Psychology*, 162 (3),260-75.
- Morris, A.S., Silk, J.S., Steinberg, L., Myers, S.S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361–388.
- Nelson, D.A., Hart, C.H., Yang, C., Olsen, J.A., & Jin, S. (2006). Aversive parenting in China: Associations with child physical and relational aggression. *Child Development*, 77(3), 554–572.
- Newton, E.K., Laible, D., Carlo, G., Steele, J.S., & Mc Ginley, M. (2014). Do sensitive parents foster kind children, or vice versa? Bidirectional influences between children's prosocial behavior and parental sensitivity. *Developmental Psychology*, 50, 1808.
- Ooi, Y. P., Ang, R. P., Fung, D. S. S., Wong, G., & Cai, C. (2006). The impact of parent– child attachment on aggression, social stress and self-esteem. *School Psychology International*, 27(5), 552 – 566.
- Ortiz, M.A.C., & Gándara, V. B. (2006). Study on the relations between temperament, aggression, and anger in children. *Aggressive Behavior*, 32(3), 207–215.
- Polman, H., Orobio de Castro, B., Koops, W., van Boxtel, H. W., & Merk, W.W. (2007). A meta-analysis of the distinction between reactive and proactive aggression in children and adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35(4), 522-535.
- Posada, G., Carbonell, O. A., Alzate, G., & Plata, S. J. (2004). Through Colombian lenses: Ethnographic and conventional analyses of maternal care and their associations with secure base behavior. *Developmental Psychology*, 40(4), 508- 518.
- Reebye, P. (2005). Aggression during early years: Infancy and preschool. *The Canadian Child and Adolescent Psychiatry Review*, 14 (1), 16-20.

- Roberton, T., Daffern, M., & Bucks, R. S. (2012). Emotion regulation and aggression. *Aggression and Violent Behavior, 17*(1), 72–82.
- Rohner, R.P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *Current Directions in Psychological Science, 7*(5), 157-161.
- Rohner, R.P., & Khaleque, A. (2003). Reliability and Validity of The Parental Control Scale: A Meta-analysis Of Cross-cultural and Intracultural studies. *Journal of Cross- Cultural Psychology, 34*(6), 643-649.
- Rohner, R.P., & Rohner, E. C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: Cross-cultural codes ethnology. *Ethnology, 20*(3), 245-260.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. & Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review, 2*(1), 73-87.
- Rohner, R.P., & Pettengil, S. M. (1985). Perceived parental acceptance-rejection and parental control among Korean adolescents. *Child Development, 56*(2), 524–528.
- Romanchych, E.L. (2014). Young children's aggression: links between emotion regulation, motherchild shared affect, parenting practices and parenting support. Unpublished master thesis, University of Windsor, Windsor.
- Rudy, D., & Grusec, J. E. (2006). Authoritarian parenting in individualist and collectivist groups: Associations with maternal emotion and cognition and children's self-esteem. *Journal of Family Psychology, 20*(1), 68-78.
- Sandstrom, M.J. (2007). A link between mothers' disciplinary strategies and children's relational aggression. *British Journal of Developmental Psychology, 25*(3), 399–407.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., Harma, M., Salman, S., Hazan, C., Doğruyol, B., & Öztürk, A. (2010). Self-reported romantic attachment style predicts everyday maternal caregiving behavior at home. *Journal of Research in Personality, 44*(4), 544-549.
- Soenens, B., & Beyers, W. (2012). The cross-cultural significance of control and autonomy in parent-adolescent relationships. *Journal of Adolescence, 35*(2), 243-248.
- Sümer, N., Sayıl, M., Kazak-Berument, S., Selçuk, E., Günaydın, G., Harma, M., Salman, S., Doğruyol, B., & Öztürk, A. (2008). Çocuğun gelişiminde bağlanma, ilgi bakım ve aile dinamiklerinin etkisi. Tamamlanmış proje, TÜBİTAK-105K102.
- Trawick-Smith, J. (2014). *Development in early childhood* (7nd ed.). Pearson Education.

- Trommsdorff, G., & Iwawaki, S. (1989). Students' perceptions of socialization and gender role in Japan and Germany. *International Journal of Behavioral Development*, 12(4), 485–493.
- Underwood, M. K., Beron, K. J., & Rosen, L. H. (2009). Continuity and change in social and physical aggression from middle childhood through early adolescence. *Aggressive Behavior*, 35(5), 357–375.
- Ural, O., Güven, G., Sezer, T., Efe-Azkeskin, K., & Yılmaz, E. (2015). Examining the relationship between the attachment methods of preschool children and the social competence and emotional regulation skills. *Hacettepe University Journal of the Faculty of Health Sciences*, 1 (2), 589-598.
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2013). Examination of physical and relational aggression encountered during the preschool period in terms of some variables. *Education and Science*, 38 (169), 328-345.
- Valiente, C., Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Reiser, M., Cumberland, A., Losoya, S.H., & Liew, J. (2006). Relations among mothers' expressivity, children's effortful control, and their problem behaviors: A four-year longitudinal study. *Emotion*, 6(3), 459-472.
- Valles, N.L. (2012). The moderating role of child temperament in the relation between harsh and deficient parenting and child aggressive behaviors. Unpublished doctoral dissertation, The University of Iowa.
- Van IJzendoorn, M.H., Vereijken, C.M.J.L., BakermansKranenburg, M.J., & Riksen Walraven, J.M.A. (2004). Assessing attachment security with the Attachment Q Sort: Meta-analytic evidence for the validity of the observer AQS. *Child Development*, 75(4), 1188-1213.
- Varan, A. (2005). Relation between perceived parental acceptance and intimate partner acceptance in Turkey: Does history repeat itself? *Ethos*, 33 (3), 414-426.
- Varlı, B. (2020). Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumu ve davranış problemleri arasındaki ilişkide özdüzenlemenin aracı rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul.
- Weinfeld, N.S., Sroufe, L.A., Egeland, B., & Carlson E. A. (1999). The nature of individual differences in infantcaregiver attachment. J. Cassidy ve P. R. Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment* (68-88). New York: Guilford
- Yaman, A. (2009). Second-generation Turkish immigrant families in the Netherlands: Parenting and toddler behavior problems. Unpublished doctoral dissertation, Leiden University.

- Yap, M.B.H., & Jorm, A.F. (2015). Parental factors associated with childhood anxiety, depression, and internalizing problems: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 175(1), 424–440.
- Yoleri, S. (2014). The Role of child's temperament predictor on preschool social competence. *Creative Education*, 5(13), 1160-70.
- You, S., & Lim, S. A. (2015). Development pathways from abusive parenting to delinquency: The mediating role of depression and aggression. *Child Abuse & Neglect*, 46(152), 152–162.